

รัฐ ราษฎร : แนวทางการสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจ
Government and Citizens: Guidelines for Creating Satisfaction and Trust

พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nan Buddhist College^a Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: vachira2530@gmail.com

Received May 23, 2020; Revised June 6, 2020; Accepted August 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาวิจัยประชาธิปไตยที่มีฝ่ายผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองเป็นสิ่งที่คู่ขนานตามความคาดหวังซึ่งกันและกัน จะต้องปฏิบัติงานและปฏิบัติตามครรลองครองธรรมตามขอบเขตอำนาจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ ย่อมต้องสำนึกและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนให้มากที่สุด รวมทั้งการสร้างพลังแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกันเพื่อยกระดับความไว้วางใจในการใช้อำนาจรัฐอย่างเท่าเทียม ยุติธรรมเสมอภาคกัน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอและวิเคราะห์ภาพลักษณ์การปฏิบัติตนให้เกิดความพอใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน จากการวิเคราะห์ พบว่า การสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับราษฎร มีดังต่อไปนี้ การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพอย่างสูงสุด เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ ส่งเสริมการแสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสมของประชาชน สร้างระบบข้อมูลข่าวสารที่ไม่บิดเบือน แสดงออกทางพฤติกรรมการยอมรับในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น พิจารณากฎหมายต่างๆ อย่างเป็นธรรมเพื่อคนส่วนใหญ่และส่วนน้อย ฝ่ายประชาชน ผู้ถูกปกครองจะต้องมีค่านิยมที่ดีงาม เชื่อถือ เชื่อมั่น ไว้วางใจและส่งเสริมเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมของรัฐด้วยการปฏิบัติตามข้อกฎหมายต่างๆ การเสนอความคิดเห็นผ่านช่องทางต่างๆ สะท้อนความเดือนร้อนอย่างบริสุทธิ์ใจ รับรู้ข่าวสารบ้านเมืองอย่างมีเหตุผล และเคารพการตัดสินใจของรัฐบาล

คำสำคัญ : รัฐบาล, ราษฎร, ความพึงพอใจ, ความไว้วางใจ.

Abstracts

A democratic state that there are administrators and subordinates both are parallel to each other's expectations and must perform their duties and conduct themselves according to legitimacy, scope of power and the constitutional law of that country which must be perceptible and creating the satisfaction to the people as much as possible, including the creating power of all trust to raise the level of trust in using state power equally, fairly each other. The objectives of this article are to propose and analyze the image of behaving oneself in order to create mutual satisfaction and trust.

From analysis, it was found that creating satisfaction and trust between the government and the people as follows: promoting the utmost rights and freedom, providing opportunities for participation in government activities, promoting the proper expression of citizens, creating information system without distortion, behavioral expression and acceptance of mistakes, fairly consider various laws for the majority and minority, the people or subordinates must have good values, trust, belief, reliability and promotion to participate in all government's activities by complying with various laws, offering opinions through various channels, reflecting the suffering innocently of innocence, being aware of city news reasonably and respecting government decisions

Keyword: Government, Citizens, Satisfaction, Trust

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดในปัจจุบัน ระบอบประชาธิปไตยมีความเป็นมาอย่างยาวนาน บนพื้นฐานของปรัชญาและแนวคิดที่คำนึงถึงธรรมชาติของมนุษย์ เสรีภาพของมนุษย์ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ตลอดจนอำนาจอันสูงสุดคืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดและปรัชญาดังกล่าวจะต้องมีการนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้ปกครองจึงมีส่วนสำคัญที่จะต้องมีส่วนในการปกป้องและคุ้มครอง สิทธิรวมถึงเสรีภาพของประชาชนและต้องคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งความเสมอภาคของประชาชน (สมักร เขาวาณันท์, 2557) ให้มั่นคงและยั่งยืน ต้องพัฒนาวิถีชีวิตประชาชนให้มีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและประเทศเป็นของคนทุกคน โดยสำนึกว่าการที่ตนได้รับการศึกษา สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เพราะสังคมอันเป็นส่วนรวมของทุกคน ประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อค้นหาเหตุผลและความถูกต้องที่แท้จริง เพราะเหตุผลเท่านั้นที่จะจรรโลงให้ประชาธิปไตยดำเนินไปได้และประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ยอมรับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธีไม่นิยมความรุนแรงต้องรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นหรือตั้งตนแต่ความคิดเห็นของตนเองโดยไม่ยอมผ่อนปรนแก้ไข และต้องยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไขความคิดเห็นของตนเองเมื่อผู้อื่นมีความคิดเห็นที่ดีกว่า ปรัชญาประชาธิปไตย โดยพื้นฐานไม่ปรารถนาให้มีการใช้กำลังและการลบล้างด้วยวิธีการรุนแรง เพราะถ้ามีการใช้กำลังและความรุนแรงแล้วก็แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่มีหรือไม่ใช่เหตุผล ซึ่งก็ขัดกับหลักความเชื่อขั้นมูลฐานของประชาธิปไตยที่ถือว่ามนุษย์มีเหตุผลต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดตามอำเภอใจ แต่ถ้ามีความรู้สึกว่าการกฎหมายที่ใช้อยู่ไม่เป็นธรรมก็ต้องหาทางเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายนั้น มิใช่ฝ่ายฝืนหรือไม่ยอมรับ การใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนละเมิดหรือก้าวล่วงในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นย่อมทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม เพราะสังคมที่ไม่มีการจำกัดในเรื่องสิทธิเสรีภาพเลยนั้นหาใช่สังคมประชาธิปไตยไม่ แต่เป็นสังคมอนาธิปไตยที่เปรียบเสมือนไม่มีรัฐบาลไม่มีกฎหมายไว้ระเบียบวินัยทางสังคมโดยสิ้นเชิง (พงศธร ไชยเสน, 2556) ที่ไม่นำไปสู่ความพอใจและความไว้วางใจให้เกิดกับประชาชน

จากแนวคิดและปรัชญาทางการเมืองการปกครองที่พยายามมองถึงความยุติธรรม ความเสมอภาค และเสรีภาพบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันโดยบรรทัดฐานที่รัฐและผู้อำนาจใช้กันอยู่อย่างระมัดระวังจะช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้พอใจและไว้วางใจในการใช้อำนาจของรัฐ ที่สามารถหยุดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐได้ราบคาบก็ด้วยอาศัยความเป็นสัมมาทิฐิของผู้ปกครองรัฐนั้น ให้เกิดความชัดเจนตามแนวปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาวะการณ์ รวมไปถึงการให้สิทธิในการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขผ่านการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญตามหลักประชาธิปไตยทุกฉบับของประเทศ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครองต่างก็มีความคาดหวังซึ่งกันและกันตามกรอบของการใช้อำนาจอย่างสมเหตุสมผลอันเป็นไปตามครรลองครองธรรมตามแบบประเพณีที่ดั่งงามเสมอมาตลอดยุคบุรพกาลจนถึงปัจจุบัน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอและวิเคราะห์ภาพลักษณ์การปฏิบัติตนให้เกิดความพอใจและไว้วางใจซึ่งกันและกันผู้เขียนใช้วิธีการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วสังเคราะห์เป็นหมวดหมู่นำเสนอเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์การวิจัย รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่และแนวทางการปฏิบัติตนของพลเมืองและรัฐ

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) มีความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ สมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพ โดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา ซึ่งต่างจากคำว่า ประชาชนที่กลายเป็นผู้รับคำสั่งทำตามผู้อื่น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจึงอยู่ที่การเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดาได้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (สมชาย แสงวงการ, 2557) ตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ที่บัญญัติไว้ในหมวด 3 มาตรา 25 - 49 ดังต่อไปนี้

สิทธิความเป็นพลเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิไว้ 7 ประการ ดังนี้ 1.สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 2.สิทธิในการไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน 3.สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว 4.สิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก 5.สิทธิของผู้บริโภคในการร่วมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค 6.สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข และ 7.สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของผู้เป็นมารดา บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้

เสรีภาพความเป็นพลเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพไว้ 9 ประการ ดังนี้ 1.การนับถือศาสนา การปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนา 2.เคหสถาน 3.การแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และเสรีภาพในทางวิชาการ 4.การติดต่อสื่อสาร 5.การเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ 6.การประกอบอาชีพ 7.การรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ 8. การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และ 9.การจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หน้าที่ความเป็นพลเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ไว้ 10 ประการ ดังนี้ 1. พึงรักษารักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2. ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 3. ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด 4. เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ 5. รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ 6. เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม 7. ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ 8. ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม 9. เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ และ 10. ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

การใดที่ไม่ได้ห้ามหรือถูกจำกัด หรือถูกกำหนดเงื่อนไขการใช้สิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำได้อย่างเสรีและถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างใน เรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำไม่ได้ ในบรรดามาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

แนวทางการปฏิบัติตนของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

การเป็นพลเมืองจะมีสังคมเป็นผู้กำหนดลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อที่จะได้พลเมืองที่ดี คุณสมบัติของสมาชิกในสังคมจะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานคือ คุณสมบัติทั่วไปของการเป็นพลเมืองดี เช่น ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด รับผิดชอบมีเหตุผล โอบอ้อมอารี มีเมตตา เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม และมีคุณสมบัติเฉพาะ คือ คุณสมบัติเฉพาะอย่างที่สังคมต้องการให้บุคคลพึงปฏิบัติ เช่น ต้องการบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ ต้องการให้คนในสังคมไทยหันมาสนใจ พัฒนาวิจัยในงานอาชีพด้านการเกษตรให้มาก เพราะเป็นพื้นฐานของสังคมไทยประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล อ้างใน สำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555) คือ

1. รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ประชาชนมีอิสระภาพคือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง เป็นอิสระชน ที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบได้ และไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็กจะเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เคารพหลักความเสมอภาค ระบบประชาธิปไตยไม่ว่าประชาชนจะแตกต่างหรือสูงต่ำกันอย่างไร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน จะจบดอกเตอร์หรือจบ ป.4 จะมีอาชีพอะไร จะเป็นเจ้านายหรือเป็นลูกน้อง ทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน

3. เคารพความแตกต่าง ระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ถึงแม้จะแตกต่างกัน และจะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วย

4. เคารพสิทธิผู้อื่น มีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

5. เคารพกติกา ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิดกติกา “พลเมือง” จึงต้องเคารพ “กติกา” ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไขไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ความเป็นพลเมืองต้องรับผิดชอบต่อสังคมและมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มต้นที่ตนเอง หรือร่วมแก้ปัญหา ด้วยการไม่ก่อปัญหา และลงมือทำ ด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้องคนอื่น หรือเรียกร้องแต่รัฐบาลให้แก้ปัญหาแล้วตนเองก็ก่อปัญหานั้นต่อไป

สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่และแนวทางการปฏิบัติตนของพลเมืองจึงเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ทุกคนต้องคล้อยตามทั้งการปฏิบัติตน การฝึกฝนอบรมเรียนรู้แนวทางที่เหมาะสมในความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อป้องกันปัญหาและความเดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่นอันเป็นส่วนของการละเมิดและผิดบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่แล้วล้วนแล้วมีส่วนในการรักษาความปกติและสังคมของสังคมมนุษย์ในเชิงอุดมการณ์ทางประชาธิปไตยอย่างสูงสุด ลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นการแสดงออกถึงความคาดหวังและแนวทางการปฏิบัติตนในฐานะผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้ใต้การปกครองจนกลายเป็นจุดของภราดรภาพ และสันติภาพ ไร้ความขัดแย้งมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและประเทศชาติ ส่วนฝ่ายรัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและการบริการประชาชนทั้งหมดอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นการเฉพาะไม่ว่า ระบบการจัดการ ระบบสาธารณสุข มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อนุรักษ์ ปั่นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ เป็นต้น เพราะฉะนั้นสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่และแนวทางการปฏิบัติตนของพลเมืองจะถูกออกแบบโดยฝ่ายผู้ปกครองให้ประชาชนเดินตามสิ่งที่สังคมคาดหวังจึงจะเป็นการสร้างความปลอดภัยและความไว้วางใจให้เกิดทั่วทุกหมู่ชนภายในประเทศ

การสร้างความปลอดภัยและความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับราษฎร

ความปลอดภัยและความไว้วางใจได้เกิดขึ้นจากความหวังแต่จะเกิดเพราะทุกส่วนมีความกล้าในการแสดงออกทางกฎหมายได้อย่างถูกต้องตามที่สังคมกำหนดภายใต้กรอบกติกาเดียว ไม่มีสองบรรทัดฐานทางการใช้อำนาจหรือมีการใช้อำนาจจากการบริหาร ทางตุลาการและรัฐสภาอย่างตรงไปตรงมาให้มากที่สุด โดยเฉพาะการไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่เล็งเห็นผลประโยชน์อย่างสูงสุดของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมอันเป็นจุดเริ่มต้นของความปลอดภัยและความไว้วางใจให้กับผู้ใช้อำนาจรัฐ และเป็นประกันตามแนวนโยบายแห่งรัฐที่จะต้องได้รับการคุ้มครองตามหลักกฎหมายสูงสุดที่บัญญัติไว้ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครองจะละเมิดมิได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การสร้างความปลอดภัยและการสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับราษฎรมีเงื่อนไขหลายประการ ดังนี้

การสร้างความปลอดภัยและความไว้วางใจของรัฐต่อราษฎรในสังคม

ประการแรก การขับเคลื่อนนโยบายด้านการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ให้ความเสมอภาคอย่างสูงสุด อันเป็นกรอบแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกฉบับจนมาถึงฉบับปัจจุบัน พ.ศ.2560 ก็ยังเกิดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติในการใช้อำนาจที่ไม่ก้าวล่วงสิทธิ เสรีภาพของประชาชนให้ได้รับความเดือดร้อนโดยเฉพาะการไม่บัญญัติกฎหมายที่มีแนวโน้มเข้มแข็งแก่ประชาชน แม้ว่าจะรัฐจะมีอำนาจในการปกครองแต่ก็ต้องยึดหลักประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง ซึ่งการให้สิทธิ เสรีภาพ รวมไปถึงการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ในความเป็นราษฎรก็ย่อมคล้อยตามรัฐเป็นปกติ แต่หากรัฐมีแนวโน้มจะละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนย่อมจะทำให้เกิดความขัดแย้ง การประท้วง การขับไล่ผู้มีอำนาจมาทุกยุคทุกสมัยที่นำไปสู่ความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินมากมาย ดังนั้น ภาครัฐจะต้องแสดงออกอย่างจริงจัง และจริงต่อการดำเนินการแทนปวงชนโดยมีเป้าหมายที่สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และประโยชน์สาธารณะผ่านสถาบันการเมือง (ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล, 2558) และส่งเสริมหน้าที่ของประชาชนอย่างสุดความสามารถเพื่อการส่งเสริมดังกล่าวอาจจะต้องเปิดระบบความชัดเจนเชิงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้สามารถทำงานที่คอยตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างอิสระอย่างแท้จริง

ประการที่สอง การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และการแสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสมของรัฐให้มากที่สุดและทั่วถึงทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นชนบท กึ่งเมือง และหัวเมืองใหญ่ต้องมีความสามารถในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ต่อกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมดังกล่าวอาจต้องมีขอบข่ายให้ครอบคลุมข้อมูลข่าวสารบนโลกอินเทอร์เน็ตที่มีการสร้างระบบข้อมูลข่าวที่ไม่บิดเบือนจากข้อเท็จจริง ที่ประชาชนสามารถตรวจสอบผลประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามกรอบของกฎหมาย

ประการที่สาม การแสดงออกทางพฤติกรรมการยอมรับในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น หากมองในเชิงวัฒนธรรมไทยที่ผู้กระทำความผิดมักจะไม่รับผิดชอบในความผิดของตนเองโดยเฉพาะนักการเมืองที่มีอำนาจว่า ทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ อีกทั้งในการบริหารงานภาครัฐหากเกิดความผิดพลาดจะต้องออกมาแสดงความรับผิดชอบโดยทันที การยอมรับผิดเหล่านี้เองที่ประชาชนสามารถให้อภัยในการปฏิบัติงานได้ รวมทั้งการแสดงออกด้วยการลาออกจากตำแหน่งนั้น เปรียบเสมือนกับต่างประเทศที่เมื่อกระทำผิดอย่างหนึ่งอย่างใดมีจะนิยมลาออกเพื่อให้ผู้อื่นที่มีความสามารถและคุณธรรมเข้ามาบริหารแทนได้

ประการที่สี่ การพิจารณากฎหมายต่างๆ อย่างเป็นธรรมเพื่อคนส่วนใหญ่และส่วนน้อย เรียกว่า “การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และการคุ้มครองสิทธิคนส่วนน้อย” (พงศ์ศักดิ์ สุขสันต์, มปป.) จนมักจะกล่าวกันว่า คนหรือกลุ่มใดเป็นผู้มีอำนาจที่เข้ามาบัญญัติกติกา ระเบียบทางสังคมก็เพื่อตนเองและกลุ่มของตน ซึ่งสังคมไทยตั้งแต่อดีตเป็นมาถึงปัจจุบันคำกล่าวนี้อย่างคงเป็นอมตะอย่างชัดเจนยิ่งนัก ทำให้สังคมไทยจำต้องใช้ประชาธิปไตยแบบครึ่งๆ กลางๆ อย่างนี้เสมอมาซึ่งคาดว่าในอนาคตก็ยังคงเป็นอย่างนี้เรื่อยไป ลักษณะดังกล่าวย่อมไม่สร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจให้กับผู้มีอำนาจและพยายามต่อบนทางที่มีศักยภาพที่ปฏิบัติได้ เพราะฉะนั้น การสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจมิได้เป็นเรื่องที่ซับซ้อนอะไรมากมาย แต่ที่เป็นประเด็นก็คือการเขียนกฎหมายจำต้องผ่านรัฐสภาเพื่อพิจารณาซึ่งในขั้นตอนตอนนี้จะมีความเกี่ยวกับการเมืองและผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอโดยเฉพาะผู้ร่างกฎหมายที่มีความเกี่ยวกับนายทุนในธุรกิจนั้นๆ เมื่อเป็นอย่างนี้ก็เท่ากับว่า ความเดือดร้อนจะตกไปที่ประชาชนโดยตรง เพราะมิได้มีผลประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่

การสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจของราษฎรต่อรัฐในสังคม

ภาครัฐจะมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหน่วยงานรัฐ การบริหารงบประมาณ และการพิจารณาข้อกฎหมายต่างๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจที่ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อประชาชน หากมีความบริสุทธิ์และไม่ผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เล็งเห็นประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้เกิดความเจริญทุกด้าน โดยเฉพาะด้านคุณภาพชีวิตและความทันสมัยในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้หากภาครัฐได้มีพฤติกรรม และสติปัญญานำพาประเทศไปสู่ความไว้วางใจให้เกิด ภาคประชาชนก็ควรมีหน้าที่และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความคาดหวังของรัฐด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

ประการที่แรก มีค่านิยมที่ต้งาม เชื่อถือ เชื่อมั่น และไว้วางใจต่อภาครัฐที่มีความเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงถึงวัฒนธรรมของชาติและแสดงความเจริญรุ่งเรือง เพราะการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยกำลังจากประชาชนเป็นหลักใหญ่หากประชาชนไร้คุณภาพด้านวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ จะทำให้เกิดการนำเข้าวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาดำเนินกิจกรรมย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังจะเห็นได้จากสังคมไทยปัจจุบันมีกระบวนการสร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นภายใต้กระแสโลกภิวัตน์ เช่น การใช้ภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติ การส่งเสริมค่านิยม 12 ประการของภาครัฐในสังคมไทย การส่งเสริมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ตามเทศกาลของประเทศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีส่วนในการสร้างค่านิยมที่ต้งามทั้งสิ้น แต่กระนั้น พฤติกรรมของคนในชาติจะต้องผ่านการส่งเสริมอย่างจริงจัง ตั้งใจในการสร้างความมีเอกลักษณ์ให้เห็นเป็นรูปธรรมจากประชาชนและภาครัฐด้วย เมื่อค่านิยมเป็นไปตามที่ภาครัฐคาดหวังย่อมนำมาซึ่งความเชื่อถือ เชื่อมั่น และไว้วางใจต่อภาครัฐเพราะนั่นคือ วิถีประชาที่เดินตามกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประการที่สอง การส่งเสริมเข้ามาส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมของรัฐ ภาคการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ 1 ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐที่นำไปสู่ความขัดแย้งในผลประโยชน์จากการสัมปทานป่าไม้ สัมปทานเหมืองแร่ สัมปทานภูเขา และสัมปทานอื่นๆ รวมทั้งการสร้างเขื่อนในประเทศไทย จะมีประชาชนจำนวนออกมาต่อต้านเพราะการสัมปทานเหล่านั้นมักมีส่วนของการทุจริตอย่างมหาศาลทำให้ภาคประชาชนเกิดความเดือน จนมาถึงในยุคต่อมาการได้มาซึ่งอำนาจรัฐอย่างไม่เป็นประชาธิปไตยก็เกิดการประท้วงจนมาถึงปัจจุบันทำให้ประชาชนและภาครัฐสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เพราะการตัดสินใจของภาครัฐขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมนั่นเอง ดังนั้น ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นต้น มักมีการระบุถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนไว้อย่างมากมายเพื่อต้องการลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนแต่กระนั้นถึงแม้ว่าจะมีระบุไว้แล้วก็ยังปรากฏถึงความขัดแย้งเนื่องๆ มาตลอดเวลาเพราะความจริงจังต่อการส่งเสริมส่วนร่วมต่อกิจกรรมยังไม่บริบูรณ์อย่างเต็มที่แล้วยังไม่เข้าสู่ลักษณะประชาชนเป็นใหญ่ในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ

ประการที่สาม การปฏิบัติตามข้อกฎหมายต่างๆ ความคาดหวังของรัฐที่ต้องการให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายที่ระบุไว้ย่อมเป็นที่สังสัยต่อการเผชิญหน้าระหว่างรัฐกับประชาชนผ่านกติกาทาสังคมอันเป็นกรรมวิธีการดำรงชีวิตภายใต้กรอบเดียวกันมิมีผู้ใดยิ่งใหญ่ไปกว่าข้อกฎหมาย กติกากลายในสังคมนั้น แม้ว่ารัฐจะเป็นผู้ออกกฎหมายแต่ก็ต้องปฏิบัติตามกติกานั้นด้วยมิใช่ให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้นแต่ถึงอย่างไรก็ตาม หากสังคมใดยึดกฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกาอย่างเท่าเทียมย่อมทำให้สังคมนั้นมีความปลอดภัย ไร้อาชญากรรม ผู้คนประกอบอาชีพอย่างอิสระ มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพราะทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องสร้างคุกตารางไว้กักขังผู้ใด แต่ในโลกของความเป็นจริงการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายก็เชื่อว่าทั้งหมดจะเดินตามกฎหมายหรือกติกานั้นได้ทั้งหมดย่อมมีผู้คนจำนวนไม่

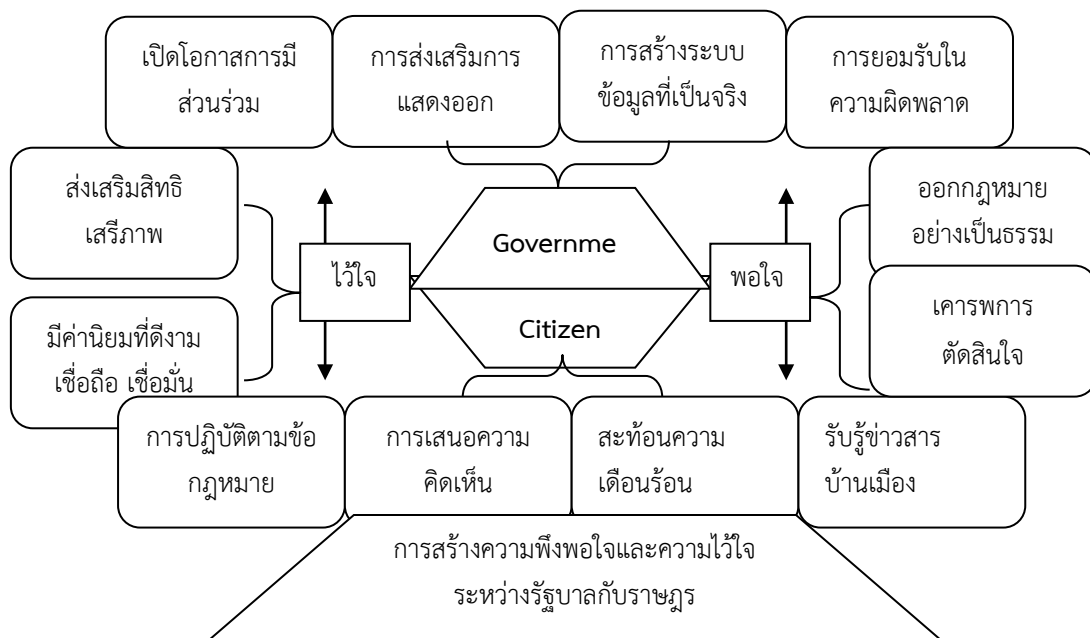
น้อยที่ไม่ปฏิบัติตามเพราะอาศัยช่องว่างทางกฎหมายหรืออาศัยความไม่รู้หรือมีความตั้งใจจะละเมิดกติกาเหล่านั้นซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบอย่างมีบรรทัดฐานเดียวกันจะสามารถสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจได้

ประการที่สี่ การรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองอย่างมีเหตุผลและการเสนอความคิดเห็นผ่านช่องทางต่างๆ ปัจจุบันมีการตรวจกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารและกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีอันเป็นไปในส่วนของการละเมิดรัฐ ละเมิดประชาชน หรือหน่วยงานอื่นๆ อีกทั้งข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันมีทั้งข้อเท็จจริง มีทั้งปลอมแปลง มีทั้งการหลอกลวง เป็นต้น ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนที่เสพข่าวสารอย่างไม่ระมัดระวังย่อมตกเป็นเหยื่อจากกลุ่มผู้ไม่หวังดี ดังนั้น การจัดการต่อสิ่งเหล่านี้จะสามารถจัดไปได้ก็ด้วยการส่งเสริมการรับรู้ให้กับประชาชนให้มีการพิจารณาข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบรอบด้านอยู่เสมอ อีกทั้งหากจะแสดงความคิดเห็นใดจะต้องนึกถึงการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความไว้วางใจและแสดงออกถึงวัฒนธรรมของคนในชาติอย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่ห้า การสะท้อนความเดือนร้อนอย่างบริสุทธิ์ใจ หลากๆ กรณีถึงถึงเข้าไปสู่ความเกี่ยวข้องทางการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มความขัดแย้งระหว่างกัน ดังกรณี การวาดภาพนายกรัฐมนตรีนครแล้วนำไปสู่การฆ่าตัวตายเพราะไม่มีเงินซื้อนมให้ลูกกิน (ไทยรัฐออนไลน์, 2 มิถุนายน 2563) กรณีนี้แม้ว่าจะเกิดความแค้นแค้นในเชิงเศรษฐกิจด้วยภาวะการเกิดโรคระบาดทำให้ไม่สามารถทำงานเพื่อดำรงชีวิตและรอเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ถูกนำไปโยงกับผลประโยชน์ทางเมืองหรือคู่ขัดแย้งไม่ควรไม่เกิดขึ้นในทางความรู้สึกของประชาชนว่ามีส่วนส่งเสริมคำถามส่งไปยังภาครัฐด้วยการจบชีวิตลงไป ดังนั้น การสะท้อนความเดือดร้อนของประชาชนต้องทำอย่างบริสุทธิ์ใจ มิใช่การโยงไปในเรื่องการเมืองทั้งหมดเพราะนั่นหมายถึงชีวิตที่ต้องสังเวยให้กับความเดือดร้อนแต่ภาครัฐจะต้องมองเห็นและช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนต่อความเดือดร้อนจริงๆ ของประชาชน

ประการที่หก การให้ความเคารพการตัดสินใจของรัฐบาล เหตุการณ์หลายเรื่องที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐก็เพราะการไม่ให้ความเคารพต่อการตัดสินใจซึ่งกันและกันอย่างสมเหตุสมผล หรือการมองประโยชน์ที่ไม่ตรงต่อความต้องการอย่างแท้จริง หากมองในเชิงการทำหน้าที่ภาครัฐมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผ่านการตัดสินใจลงนามเรื่องหนึ่งเรื่องใด ที่ผ่านคณะกรรมการพิจารณาหลายฝ่ายอยู่ รวมทั้งการอภิปรายต่างๆ มากมาย จึงเป็นไปได้ว่า มีตัวแทนไม่น้อยที่รับรู้รับทราบในเรื่องนั้นๆ แต่กระนั้น การเมืองของสังคมไทยใช้ว่าตัวแทนจะมีความอิสระที่ปราศจากอิทธิพลของกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าทำให้การทำงานไม่ได้เป็นไปอย่างอิสระได้แม้จริงก็อาจเป็นไปได้ด้วยเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การตัดสินใจเป็นบทบาทของภาครัฐโดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีต้องทำทุกอย่างให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรมเสมอภาคต่อทุกฝ่ายให้มากที่สุดก็จะได้รับความไว้วางใจเกิดขึ้นจึงเป็นความคาดหวังของประชาชน

กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางการเมืองการปฏิบัติตนระหว่างกันที่นำไปสู่เป้าหมายทางประชาธิปไตยอย่างเข้มแข็งอาจจะไม่ได้แต่นั้นไม่ได้หมายความว่าต้องทิ้งอุดมการณ์ที่แท้จริงในความเป็นประชากรกลุ่มเดียวกันให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างและแตกต่างไปจากการดำรงชีวิตที่ไร้สุข แต่ถึงอย่างไรก็ตามการที่ต่างฝ่ายสามารถปฏิบัติดีถือเอาหลักการที่เรียนรู้กันมาไม่ต่ำกว่า 86 ปีทางประชาธิปไตยของสังคมไทยก็จะเป็นสิ่งที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนไม่น่าทำให้ภาพลักษณ์ที่มีความเสื่อมเสียมากกว่าภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาคมโลก เพราะฉะนั้น แนวทางการสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนจะสามารถเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเปิดรับอุดมการณ์ทางประชาธิปไตยตามลักษณะทางสังคมดังแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 การสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับราษฎร

บทสรุป

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองในรูปแบบใดก็ตามมนุษย์ทรงพลังมาก ที่ที่สุดจะสามารถได้ครองอำนาจได้อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามแต่ถึงอย่างไรก็ตามการใช้อำนาจที่ได้มาใช่ว่าจะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นต่อประชาชนได้ทั้งหมด กลับเป็นอำนาจที่ทำร้ายประชาชนภายในประเทศนั้นๆ ลงไปก็เพราะการได้มาซึ่งอำนาจจะต้องสูญเสียผลประโยชน์หรือทรัพยากรของตนเองเพื่อการก้าวไปสู่การครอบครองทรัพยากรของประเทศให้มากที่สุดหรือเรียกง่าย ๆ ว่าการทุจริตคอร์รัปชันหรือบางครั้งผู้ที่ทุจริตกลับไม่ใช่ตัวของผู้นำเพียงอย่างเดียวแต่กลับเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดคอยตัดตวงผลประโยชน์มาเพื่อตนเอง เป็นต้น ฝ่ายราษฎรต่างเฝ้าดูพฤติกรรมเหล่านี้ลักษณะเสียบบ้าง โวยวายตามช่องทางต่างๆ บ้าง และสร้างความขัดแย้งด้วยการเดินขบวนขับไล่บ้าง ที่นำไปสู่ความวุ่นวายทางสังคมจนกลายเป็นความไร้ระเบียบทั้งฝ่ายรัฐและราษฎร ลักษณะดังกล่าวย่อมหวังความพึงพอใจและสร้างความไว้วางใจจะเกิดขึ้นมิได้

การสร้าง ความพึงพอใจและการสร้างความไว้วางใจก็เพราะต่างฝ่ายก็ปฏิบัติปรับตัวเข้าหากันอย่างมากมาโดยเฉพาะประเด็นการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งกันและกันด้วย โดยเฉพาะภาครัฐต้องมีการขับเคลื่อนนโยบายด้านการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ให้ความเสมอภาคอย่างสูงสุด การส่งเสริมเข้ามาส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมของรัฐ การแสดงออกทางพฤติกรรมยอมรับในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น การพิจารณากฎหมายต่างๆ อย่างเป็นธรรมเพื่อคนส่วนใหญ่และส่วนน้อย ส่วนฝ่ายราษฎรต้องปรับตัวเอง

ไปสู่การพัฒนาค่านิยมที่ดีงาม เชื่อถือ เชื่อมั่น และไว้วางใจต่อภาครัฐ การส่งเสริมเข้ามาส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมของรัฐ การปฏิบัติตามข้อกฎหมายต่างๆ การรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองอย่างมีเหตุผลและการเสนอความคิดเห็นผ่านช่องทางต่างๆ และการให้ความเคารพการตัดสินใจของรัฐบาลอันเป็นรากฐานของการทำงานเพื่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างสมัครสมานสามัคคีโดยสมบูรณ์มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง : References

- กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ไทยรัฐออนไลน์. *อาลัย สาววัย 19 วาดภาพนายฯ โอษฐ์รัฐบาลใจร้าย เครียดไม่มีเงินซื้อนมให้ลูก*. สืบค้น 2 มิถุนายน 2563. จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1833033>.
- ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล. (2558). “ความชอบธรรมทางประชาธิปไตยของอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ: กรณีพิจารณาในเชิงกระบวนการประชาธิปไตย (Procedural approaches)”. *รัฐสภาสาร*. 63(7), 31.
- พงศธร ไชยเสน. (2557). *การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืน*. หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พงศ์ศักดิ์ สุขสันต์. (2556). *การเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย*. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สถาบันรัฐธรรมนุญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สมชาย แสวงการ. (2557). *สร้างความเป็นพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย*. หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สมักร เขาวาณิช. (2557.). *ระบอบประชาธิปไตย*. หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *สาระสำคัญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

